

Wojciech Marciniak

Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej pt. "Bośnia i Hercegowina 15 lat po Dayton – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość", Łódź, 9–10 grudnia 2010 r.

Przegląd Nauk Historycznych 10/1, 281-285

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w jej trakcie także wcześniej poruszane zagadnienia. Zastanawiano się m.in., na ile działalność IPN zdeterminowana jest określonymi zapisami zawartymi w ustawie powołującej do życia tę instytucję. Zwracano również uwagę, na warunkowany charakterem zadań oraz zgromadzonych w Instytucie materiałów, etyczny wymiar pracy IPN. Ostatecznie, podsumowując obrady organizatorzy podkreślili zalety konwencji dialogu, w której przebiegała konferencja. Pozwoliła ona zarówno na wyrażenie życzliwej krytyki, jak i pochwał pod adresem Instytutu.

Wspomnieć należy także o towarzyszącemu konferencji zainteresowaniu ze strony zarówno studentów, jak i mediów oraz o przewidzianym przez jej organizatorów druku publikacji pokonferencyjnej.

ANDRZEJ JANICKI
SYLWIA WIELICHOWSKA
UNIwersytet Łódzki

**Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji
naukowej pt. *Bośnia i Hercegowina 15 lat po
Dayton – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość,*
Łódź, 9–10 grudnia 2010 r.**

W grudniu 1995 r. w Paryżu podpisano porozumienie z Dayton. Wyznaczyło ono ważną cezurę w historii wojny na Bałkanach, która okazała się najkrwawszym konfliktem na kontynencie europejskim od czasów II wojny światowej. Piętnasta rocznica tych wydarzeń była dobrą okazją do zorganizowania spotkania przedstawicieli wielu dziedzin nauki – historyków, prawników i politologów, a także tych, którzy swoje badania definiują jako interdyscyplinarne. W dniach 9–10 grudnia 2010 r. na Uniwersytecie Łódzkim odbyła się konferencja, której uczestnicy próbowali zanalizować, ocenić i podsumować wydarzenia sprzed lat. Jej organizatorem była Katedra Historii Europy Wschodniej UŁ, przy znaczącej współpracy pracowników Katedry Prawa Międzynarodowego UŁ oraz Kate-

dry Historii Stosunków Międzynarodowych UŁ. Przedsięwzięcie to nie zostałyby jednak zorganizowane bez ogromnego wsparcia i zaangażowania dr. Rafała Majdy – Zastępcy Kanclerza UŁ.

Inauguracja konferencji odbyła się na Wydziale Prawa i Administracji UŁ. W słowach powitalnych prof. dr hab. Paweł Chmielewski (kierownik Katedry Historii Europy Wschodniej UŁ) wyraził zadowolenie, że na zaproszenie odpowiedziało tak wielu, zwłaszcza młodych, naukowców reprezentujących wiele dziedzin wiedzy. Przedstawił także ideę organizacji tego przedsięwzięcia oraz nakreślił pytania i cele badawcze, z którymi podczas obrad zмагаć się mieli uczestnicy sympozjum.

W imieniu społeczności akademickiej przemawiał Jego Magnificencja prof. dr hab. Włodzimierz Nykiel, Rektor Uniwersytetu Łódzkiego. Podkreślił on interdyscyplinarny charakter tego wyjątkowego spotkania. Zaznaczył, że pamięć o okrutnej wojnie bałkańskiej jest istotna, zwłaszcza ze względu na przyszłe pokolenia Europejczyków. Kształtowanie ich postaw obywatelskich powinno odbywać się bowiem z wykorzystaniem nauk płynących z historii. W tym kontekście wyraził także zadowolenie, że wśród przysłuchujących się obradom nie zabrakło – obok licznie zgromadzonych studentów i pracowników UŁ – także uczniów uniwersyteckiego liceum.

Konferencję rozpoczął panel dyskusyjny, w którym wzięli udział naoczni świadkowie wydarzeń sprzed lat – redaktorzy Ryszard Bilski (korespondent „Rzeczpospolitej”) i Konstanty Gebert (korespondent „Gazety Wyborczej”). Przed zaproszonymi gośćmi i uczestnikami organizatorzy postawili kilka zasadniczych zagadnień, wokół których koncentrowała się debata. Pierwszym z nich było pytanie o kluczowe zjawiska dla współczesności Bośni i Hercegowiny (BiH), które były zauważalne już piętnaście lat temu. Dyskutantów ciekawiło, czy były one omawiane przez ówczesne media. Z tej kwestii wyniknęła kolejna – czy podczas relacjonowania wydarzeń wojennych istniał „efekt CNN”, a jeśli tak, to w czym się on przejawiał? Paneliści zastanawiali się także nad znaczeniem raportów Tadeusza Mazowieckiego w zwróceniu uwagi społeczności międzynarodowej na liczne przypadki łamania praw człowieka. Ostatnim zagadnieniem była rola międzynarodowych (w tym polskich) sił stabilizacyjnych w rozwiązaniu kryzysu bośniackiego.

Ideą przewodnią konferencji, a zarazem zasadniczym problemem postawionym przed prelegentami, była kwestia oceny systemu wynegocjowanego w Dayton. Czy był on rozwiązaniem trafnym,

trwałym i skutecznym? Czy i w jakim stopniu kompromis ten spełniał oczekiwania zważnionych stron i na ile uspokoił tym samym sytuację w regionie? I wreszcie – czy przetrwał on próbę piętnastu lat i czy wymaga obecnie korekty? Próby odpowiedzi na te podstawowe pytania (i wiele ich pochodnych) wypełniły dwa dni obrad, które toczyły się w gmachu Wydziału Prawa i Administracji UŁ oraz w Instytucie Filozofii UŁ.

Do udziału w konferencji zgłosiło się w sumie 28 osób reprezentujących większość ośrodków akademickich Polski. W podziale tematycznym wystąpień organizatorzy postanowili odwołać się do kryterium problemowo-chronologicznego. Zatem pierwsza grupa referatów koncentrowała się wokół genezy napięć etnicznych i politycznych w regionie oraz przebiegu konfliktu w Bośni i Hercegowinie (do 1995 r.). Doktor Piotr Żurek przedstawił dokładną analizę politycznej wizji Franjo Tuđmana, a dr Konrad Pawłowski scharakteryzował stosunek Federacyjnej Republiki Jugosławii do wojny w BiH. Z kolei przebieg działań zbrojnych na tym terenie w latach 1992–1993 był przedmiotem wystąpienia dr. Andrzeja Krzaka. Natomiast początkowy okres działalności Armii Bośni i Hercegowiny przedstawił w bardzo interesującym referacie dr Dariusz Wybranowski.

Druga część konferencji dotyczyła oceny porozumienia z Dayton w kontekście jego prawnych i politycznych konsekwencji dla regionu w krótko- i długofalowej perspektywie czasowej. Profesor dr hab. Wiesław Walkiewicz (konsul generalny i ambasador RP w Zagrzebiu w latach 1990–1997) zaprezentował wnikliwą analizę treści traktatu i poddał krytyce zawarte w nim rozwiązania w obliczu ówczesnych i współczesnych uwarunkowań polityczno-społecznych Bośni i Hercegowiny. Ewentualne scenariusze rozwoju sytuacji w BiH, wynikające z precedensu Kosowa, nakreślił prof. dr hab. Piotr Daranowski. Z kolei następstwa rozpadu Bośni i Hercegowiny dla Serbii i Chorwacji zainteresowały mgr. Jana Musia.

Pod względem treści referatów kolejna część obrad miała charakter antropologiczny i socjologiczny. Wystąpienia poświęcone były zagadnieniom związanym z funkcjonowaniem państwa wielonarodowego i wielokulturowego. Prelegenci omawiali w nich wzajemne relacje pomiędzy różnymi nacjami i zastanawiali się nad źródłami konfliktów etnicznych na terenie Bośni i Hercegowiny (dr Danuta Gibas-Krzak, dr Mirella Korzeniewska-Wiszniewska, dr Krzysztof M. Zalewski). Niezwykle interesujące kwestie poruszyli: dr Magdalena Reksć, dr Karol Kujawa i mgr Wojciech Korczyński.

W swoich referatach nakreślili oni zagadnienia związane z interpretacjami historii regionu przez mieszkańców Bałkanów.

Problematyce bardziej współczesnej poświęcone były referaty: prof. dr. hab. Jacka Wojnickiego, dr. Marko Babića, dr. Anny Frankiewicz, dr. Krzysztofa Krysieniela, mgr. Milana Mihajlevića i dr. Patrycji Sokołowskiej. Prelegenci przybliżali słuchaczom kwestie związane ze specyfiką i trudnościami bośniackiego systemu politycznego (w tym partyjnego) i administracyjnego na tle procesów transformacyjnych Bośni i Hercegowiny.

Na konferencji poruszono także zagadnienie miejsca państwa bośniackiego w polityce międzynarodowej w dobie toczącego się tam konfliktu. Z punktu widzenia dyplomacji amerykańskiej problem przedstawił mgr Sławomir Lucjan Szczesio. Echa wojny dotarły także do polskiej opinii publicznej. Jej stanowisko wobec konfliktu w BiH oraz polityka rządu RP były przedmiotem rozważań mgr Anety Bartczak. Niestety, względy organizacyjne nie pozwoliły na zaprezentowanie wystąpień prof. dr. hab. Pawła Chmielewskiego i prof. dr. hab. Roberta Łosia. Traktować one miały o reakcjach Rosji i Niemiec na bośniacki dramat (teksty obu referatów zostały zgłoszone do protokołu konferencji).

Tematyka referatów dotykała wielu aspektów przebiegu i konsekwencji konfliktu w Bośni i Hercegowinie. Uczestnicy patrzyli nań z wielu perspektyw, m.in. historycznych, prawno-ustrojowych, politologicznych, socjologicznych, a nawet antropologicznych. Wśród spostrzeżeń prelegentów oraz głosów w dyskusji nie zabrakło także refleksji o ogromie cierpienia, jakiego w owej wojnie doznała ludność cywilna. Codziennością konfliktu w Bośni i Hercegowinie było także bezprecedensowe (od czasów II wojny światowej) gwałcenie zasad humanitaryzmu, a ówcześni przywódcy polityczni okazali się wobec tej sytuacji bezradni. Wojna w Bośni obnażyła zatem bezsilność polityków w obliczu toczącego się na oczach świata ludobójstwa. Również nad tym smutnym faktem pochylili się referenci.

Słuchacze konferencji mogli czuć jednak pewien niedosyt, gdyż nie została dostatecznie dokładnie omówiona militarna strona konfliktu. Brakowało referatów dotyczących sił pokojowych ONZ oraz NATO (problematyce tej miał być poświęcony referat dr. Jacka Reginii-Zacharskiego, jednak niestety prelegent nie dotarł na obrady. Tekst wystąpienia zostanie jednak opublikowany w tomie pokonferencyjnym). Pominięto także niezwykle istotny aspekt relacji mediów na temat wojny i wykorzystania ich potencjału (także

propagandowego) do kreowania światowej opinii publicznej. Wyjątkiem był wspomniany już referat mgr Anety Bartczak.

Organizatorzy, a przede wszystkim członkowie kół naukowych (historyków i dziennikarzy), przygotowali także wyjątkowe spotkanie ze wspomnianymi już redaktorami – Ryszardem Bilskim i Konstantym Gebertem. W panelu licznie wzięli udział studenci różnych kierunków, zwłaszcza historii, prawa i dziennikarstwa. Redaktorzy dzielili się z nimi swoimi spostrzeżeniami i doświadczeniem w pracy w skrajnie trudnych warunkach. Poruszany był problem relacji pomiędzy korespondentem a mieszkańcami ogarniętego wojną kraju. Przybliżono także trudności w nawiązywaniu kontaktu i zdobywaniu zaufania różnych grup etnicznych itp. Z sali padały pytania o kwestie obiektywizmu, zachowania się w obliczu ludzkich dramatów i warsztatu codziennej pracy korespondenta. Spotkanie obfitowało we wzruszające i często przerażające opisy wojny. Było ono z pewnością wartościową lekcją dla młodych pasjonatów historii oraz osób dla marzących o karierze dziennikarskiej.

Warto dodać, że konferencji towarzyszyła także wystawa książek o tematyce bałkańskiej. W kinie „Cytryna” odbył się zaś pokaz filmów wybitnych twórców związanych z regionem, m.in. Emira Kusturicy.

W zgodnej opinii uczestników i organizatorów konferencja spełniła postawione przed nią zadania zarówno naukowe, jak i integracyjne. Wysoka wartość merytoryczna referatów pozwoliła przybliżyć odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Panelowe i kuluarowe dyskusje były ich ciekawym i twórczym uzupełnieniem. Stanowiły także inspirację do dalszych poszukiwań i zgłębiania kolejnych aspektów najnowszej historii Bośni i Hercegowiny.

Łódzka konferencja była pierwszym (i jak dotąd jedynym) tak dużym zebraniem badaczy tematyki bałkańskiej. Nagromadzony w trakcie jej trwania intelektualny i organizacyjny potencjał naprowadził jej uczestników na pomysł utworzenia na Uniwersytecie Łódzkim interdyscyplinarnego ośrodka o zasięgu ogólnokrajowym. Jego zadaniem miałyby być podejmowanie badań nad szeroko rozumianą problematyką związaną z krajami byłej Jugosławii.

WOJCIECH MARCINIAK
UNIwersytet Łódzki